

Gastelao, el gran patriota gallec parla:

"Galicia és un Estat Lliure dintre la República Federal Espanyola" - diu l'Estatut del 6 de maig del 1931

Galicia, Euzkadi i Catalunya, són els punts bàsics de la reconstrucció d'Ibèria

CASTELAO

EN QUINA SITUACIÓ ES TROBAVA EL NACIONALISME GALLEC ABANS DEL 19 DE JULIOL DEL 1936?

Primerament cal que junts amb aquesta resposta fem una brevíssima ressenya de les principals efemèrides del ressorgiment gallec. No parlarem de la vella Suèvia, que va donar existència real al nostre ésser diferenciats; ni dels errors polítics del cacic Gelmírez que portaren com a conseqüència l'esquarterament del nostre territori amb la desfeta sense cap mena de remei, de la seva integritat; no parlarem tampoc de les nostres lluites amb els reis Catòlics, que van acabar amb la decapitació del Mariscal Pardo de Cela i amb la pèrdua de la nostra autonomia política. Ni farem esment tan sols del ressorgiment de la nostra personalitat, iniciat pels grans gallecs del segle XVIII, ni de l'exaltació galeguista que es va produir durant la Guerra de la Independència. Fins aleshores havia existit una «Junta Superior del Regne de Galicia» que bé o malament representava la unitat gallega.

La reacció contra el sistema unitari i centralista es va produir després de la divisió provincial portada a terme l'any 1833, que polvoritzava la nostra unitat administrativa, darrer vestigi oficial de les llibertats gallegues. Aquest és el fet que inicia el nostre moviment reivindicador.

L'estudiant Valentí Feraldo, que acabava la joventut romàntica i liberal del 1840, aconseguí que fos discutit en la famosa Assemblea de Lugo el dret de Galicia a reclamar la seva independència. Com a resultat de les inquietuds reivindicadores de Galicia, va néixer el moviment revolucionari del 1846 que pretenia «anular tot acte del Govern de Madrid». Els afusellaments de Carral —epíleg trágic de la revolució— van destruir la confiança del poble gallec en tot allò que es referís a «pronunciamientos» dels militars. Aquesta lliçó fou ben aprofitada pels nostres intel·lectuals.

Al cap de deu anys (1856) el moviment galeguista pren noves orientacions. Fou en el banquet de Conxo (Compostela) on estudiants i artesans consagraren la solidaritat democràtica gallega. I el brindis de Pondal i Aguirre canalitzaren el moviment de reivindicació.

Així, en el moment en què apareixen els precursors del moviment polític ja florien les lletres gallegues, els precursors de les quals s'han de buscar en el segle anterior.

La doctrina política del federalisme va donar fruits insospitats a Galicia. N'hi ha prou amb dir que en una nova «Projecte de Constitució per al futur Estat Gallec» —exemple únic?— i coincidint amb la revolució del 1868 es va confeccionar un Pla de Finances Can-

tonal. Amb la implantació de la primera República es provoca una Assemblea popular a Santiago i es redacta un document que firmen cinc-cents quaranta-cinc delegats per tal d'exercir el dret d'iniciativa, obeint els principis del federalisme. La caiguda de la República deixa, momentàniament, abatut el nostre poble.

Alfred Brañas va donar un impuls patriòtic amb el seu llibre «El Regionalismo» (1889) on són concretaes en una doctrina política, ja clarament nacionalista, les vagues aspiracions sentimentals i les teories orgàniques de moda. Enric Prat de la Riba, que encara era un estudiant quan Brañas va donar conferències a Barcelona, digué clarament que la paraula del nacionalista gallec havia obert nous camins al catalanisme.

No cal parlar del moviment de la «Liga Galega» (1897) ni de les campanyes de «Solidaridade Galega» i «Acción Galega». El nacionalisme gallec, com a moviment avantgardista de galleguitat, apareix l'any 1916 amb les «Irmandades de Fala». I en l'Assemblea celebrada el 1918 a Lugo —sempre Lugo— es concreten definitivament les nostres aspiracions.

Després d'haver exposat com el nacionalisme gallec té fondes i velles arrels, ja puc respondre la pregunta que m'ha fet «ARA!!»

En el moment d'escletar el moviment febril existien a Galicia el «Seminario de Estudios Galegos», l'«Editorial Nos», «Labor Galega» i altres institucions culturals a les quals devem la

ara parléssim del nostre sacrifici. N'hi haurà prou amb dir que les conveniències polítiques foren sacrificades per conveniències d'un més alt interès i cal remarcar, també, que el sacrifici no va ésser estèril. Hem d'afegir que el «Partido Galeguista» era component del Front Popular i que existien altres partits galleguistes —sense força— que representaven tendències de dreta.

Cal afirmar que tots els partits d'esquerra estaven «envaïts» per la nostra ideologia. D'entre tots ells es destacà el Partit Comunista, que sempre va fer les seves campanyes en gallec. La propaganda que va precedir el plebiscit del nostre Estatut fou una explosió de galleguitat.

El galleguisme polític mai no va tenir tanta força com en el moment d'iniciar-se el moviment subversiu.

DESPRES QUE EL POBLE GALLEC VA APROVAR EL SEU ESTATUT PER UNA EXORBITANT MAJORIA, ¿QUINS EREN ELS PROJECTES PER AL FUTUR?

Primerament els republicans gallecs es van reunir d'una manera clandestina al «Pazo» de Lastrove i es declararen federals. I autonomistes.

El projecte d'Estatut Gallec no fou una improvisació feta sota l'èstímul de la generositat constitucional.

A l'endemà de la proclamació de la República els galleguistes varem començar a estudiar un Estatut de Galicia. Aquest projecte va ésser publicat

tres propostes no podien comprometre els interessos gallecs ni perjudicar tampoc els interessos dels altres pobles.

Arran d'aquest avantprojecte tot seguit es celebrà una Assemblea a La Corunya convocada per la «Federació Republicana Gallega». Allí es concreten les bases per a l'Estatut gallec i es va discutir, article per article, un projecte que començava així: «Galicia és un Estat autònom dintre de la República Federal Espanyola». L'exemplar que tinc a la vista porta la data del 23 de maig del 1931. Heus aquí un desig concret dels republicans gallecs, autonomistes i federals, que coincideix amb el nostre.

Mentrestant i amb la data del 30 de maig del mateix any, surt una «Aportación ao estudo do futuro estatuto rexional» dirigida al País Gallec i signada per lletrats de reputació.

La Constitució de la República ens va obligar a pensar en nous projectes. En aquella època els parlamentaris de les Constituents varem redactar unes bases del nou Estatut que a La Corunya van ésser solemnement lliurades al President de la Diputació Provincial.

Es produeix en aquest moment un col·lapse, per causes que nosaltres coneixem bé i que ara no és ocasió oportuna per a declarar.

Després de molts treballs s'arribà a un projecte d'Estatut ja definitiu. En l'Assemblea que es celebrà a Santiago el dia 3 de juliol del 1932 es va nomenar una comissió encarregada de redactar un avantprojecte adaptat a la Constitució. Es confecciona aquest avantprojecte i es sotmet a informació pública durant un mes. La Comissió estudia les esmenes rebudes —qualsevol gallec podia proposar-les— i modifica en alguns punts la seva ponència. Es donà a conèixer la nova ponència i es convocà una altra Assemblea a Compostela, que va celebrar-se els dies 17, 18 i 19 de desembre del 1932, i on hi foren representades totes les forces polítiques, socials, culturals i econòmiques del País Gallec. Allí es va discutir el projecte punt per punt i després de tres dies d'acalorada discussió —no sempre cordial— va produir-se tan gran explosió d'entusiasme entre la gent que aquells dies s'hauria guanyat el plebiscit.

El Govern concedeix el Decret el maig del 1933, quan ja es fortificaven les dretes i els radicals en les seves posicions antiautonomistes. Ah! però nosaltres ja havíem donat el primer pas i teníem un decret que no va ésser derogat perquè mai no en parlàvem en les nostres propagandes...

I vénen les darreres eleccions, i el pacte electoral del Front Popular Gallec conté el compromís de guanyar el plebiscit estatuari tan aviat com s'assolís el triomf.

El Front Popular Gallec va complir el seu compromís. El plebiscit fou guanyat en cadascuna de les províncies gallegues. Es va sobrepassar en gran manera el percentatge que la Constitució exigeix.

Actualment el projecte d'Estatut, així plebiscitat, és a les Corts de la República. Va ésser presentat el dia 15 de juliol del 1936, tres dies abans d'iniciar-se el moviment subversiu. Esperem només tenir un metre de terra gallega, on posar-hi els peus, per a demanar la seva aprovació.

Es clar que les aspiracions del galleguisme són més grans que les propostes de l'Estatut. Ens consta, a més, que els Partits del Front Popular acceptaren l'Estatut proposat pels Ajuntaments per tal d'aprofitar el primer tràmit constitucional —complet el 1932—, però amb l'esperança d'ésser ampliat fins a un grau màxim en el dictamen de la Comissió d'Estatuts. De totes maneres el projecte presentat conté les bases fonamentals per a desenvolupar lliurement la vida social, econòmica

i política de Galicia, puix no es pot negar que és l'Estatut més discutit i més meditat dels que han estat presentats a les Corts de la República.

Projectes per al futur? Fer de la nostra terra un paradís, exemple de pau, de treball i de justícia, on puguin emmirallar-se els altres pobles hispànics. La morfologia social i econòmica de Galicia permet realitzar assaigs transcendents sense violències. Galicia és un país precapitalista i no ens cal destruir res per a construir. N'hi haurà prou amb mirar l'esdevenidor. Afortunadament les llibertats gallegues són tan nítides que un comunista i un anarquista gallec poden somniar junts i coincidir en tot allò que fa referència a la creació de la nova Galicia.

El meu Partit, quan formés part del poder gallec, tractaria de fortificar l'aliança espiritual —que ja té un nom: «Galeuzes»— de les tres nacionalitats hispàniques sotmeses, per tal de donar a l'Estat Espanyol una estructura federal, semblant a la de la Unió Soviètica. Creiem els galleguistes que en l'Espanya actual solament hi ha quatre nacionalitats ben definides i que per tant cal superar el federalisme regionalista de Pi i Margall per un concepte nacionalista. Això, és clar, permetria concessions autonomistes dintre de les diferents nacions. Ens guia també una esperança íntimament acaroadada: la d'arribar a una Confederació Ibèrica, de la qual fos part integrant Portugal. Ja sabem i sabem que aquest país solament estaria amb nosaltres, quan tingués la seguretat absoluta de no ésser assimilat.

¿COM RÉSISTEIXEN I COM ACTUEN ELS GALLEGUISTES SOTA EL COMMINI FEIXISTA I COM ACTUEN ELS QUI ES TROBEN A LA PART LLEIAL DE L'ESTAT ESPANYOL I A L'AMERICA?

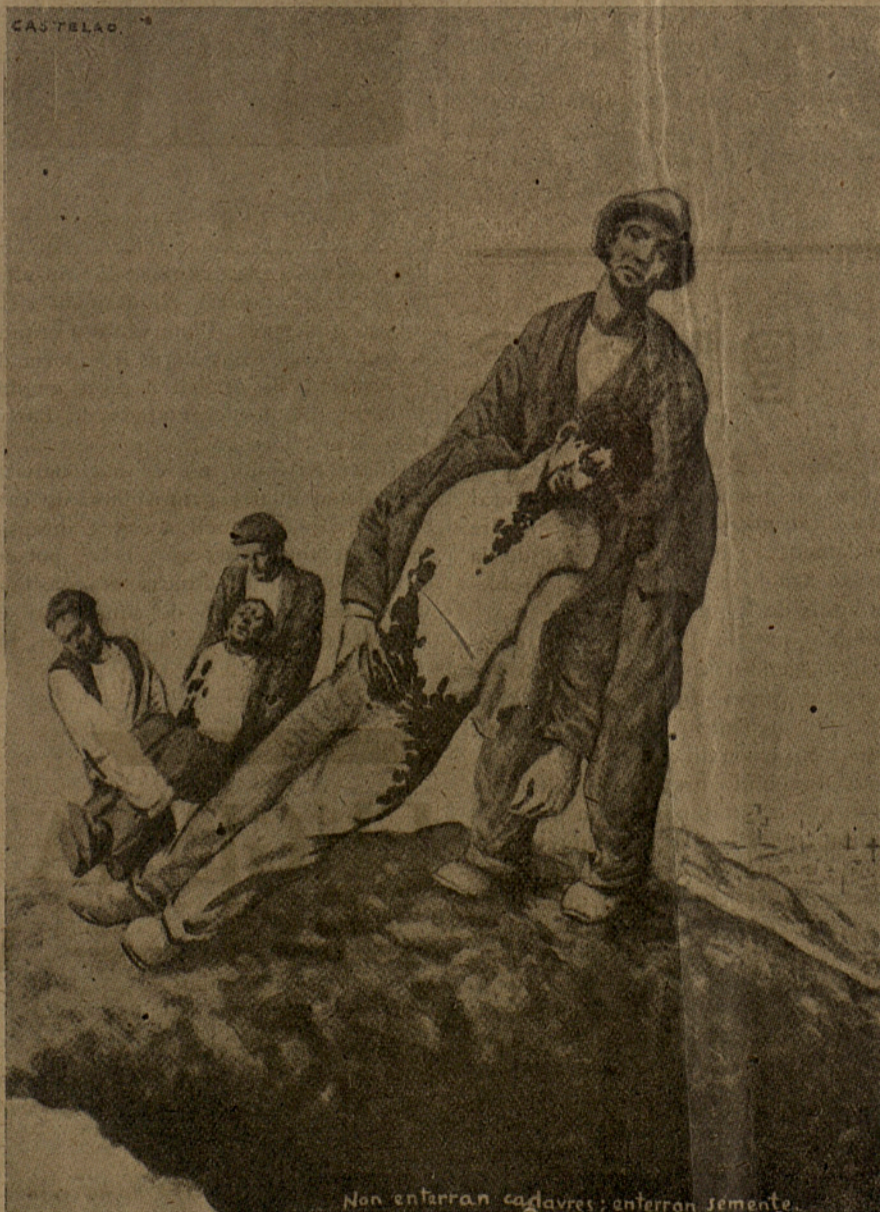
Els militars sublevats es van arribar a apoderar de Galicia perquè els governadors, que no volgueren escoltar els nostres consells, es van fiar més de la «paraula d'honor» dels caps de l'exèrcit que de l'instint popular. No van donar armes al poble desarmat i es van «penjar» al telèfon, des d'on demanaven continuament consells a Madrid.

No obstant es va lluitar bravament al Ferrol, Corunya, Vigo, Tuy i en molts altres pobles. Si els gallecs haguéssim estat atesos quan demanàvem un Governador General per a Galicia —nosaltres ja teníem escollida la persona— la nostra terra fóra lliure i avui viuríem tranquil·lament. Perquè encara ningú no es va adonar del que significava la pèrdua de Galicia.

El primer afusellament fou el de Bóveda, Secretari d'Organització del nostre partit i l'home més ben preparat de Galicia, el més intel·ligent, el més viril. Després caigueren els altres, afusellats o assassinats. Avui els supervivents de Galicia, o estan amagats sota la superfície de la terra, o fora de Galicia, o corren per les muntanyes, com llops.

Pels gallecs que es passen en els fronts i pels que van fugir embarcats sabem que el nostre poble ofereix una resistència passiva veritablement invencible. Per això la tàctica per a mantenir el terror allí és diferent de la tàctica que s'ha emprat en els altres pobles sotmesos. No hi ha matances tan espectaculars com les de Badajoz; però es va mantenir a poc a poc tots els esquerristes i els sospitosos. A part dels assassinats no hi ha dia que els periòdics gallecs no publicuin execucions. He llegit al «Faro de Vigo» l'afusellament d'un xicot amic meu que fou condemnat a mort fa sis mesos. La crueltat és freda, constant, refinada, inquisitorial. Correspon, no cal dir-ho, la resistència que presenta el poble.

ESTAMPES DE GALICIA

No enterren cadàvers; enterren llavors

publicació d'unes cinc-cents obres. En l'ordre polític existia el Partido Galeguista que no es pot mesurar pel nombre dels seus representants a les Corts, ja que en el fons era realment l'òrgan rector de tots els moviments populars i de qui la gent del nostre país esperava la dignificació de la política gallega. No seria prudent que

per la «Secció de Ciències Socials, Xurídicas i Econòmiques» del «Seminario de Estudios Galegos». El dia 6 de maig del 1931 va sortir de la impremta. Deia el primer article: Galicia és un Estat lliure dintre de la República Federal Espanyola. Al mateix temps es publicava un treball de caràcter econòmic per tal de demostrar que les nos-